

Такім чынам, стэрэатып «каталіцкі – значыць польскі, праслаўны – значыць беларускі», які пашырыўся ў далейшым, у канцы XVI – на пачатку XVII стагоддзяў яшчэ складваецца, як складваецца і само ўяўленне пра суадносіны мовы і веравызнання.

Асобна трэба сказаць пра рэлігійна-палемічныя творы сатырычнага характару. Вядомы два такія тэксты: *Ад Макар'я (1619), Грамата, пісаная да святога Пятра (1635)*. Створаны яны ў каталіцкім асяродку з мэтай высмеяць праслаўных, іх традыцыі і звычкі. Напісаны яны польскамоўнымі аўтарамі на старабеларускай мове са значнай колькасцю сведчанняў таго, што этнічная аснова роднай для аўтараў мовы іншая – польская. Паколькі арыгіналы гэтых невялікіх пародый не захаваліся, цяжка сказаць, былі напісаны яны кірыліцай ці лацініцай. А вось пазнейшыя спіс і перадрук зроблены лацініцай. Аднак можна адзначыць, што выбар старабеларускай мовы ў іх падпарадкаваны галоўнай мэце – стварэнню камічнага эфекту.

Г.А. Смалянка (Мінск, Беларусь)

З ВОПЫТУ ВЫКЛАДАННЯ РОДНАЙ МОВЫ Ў БДАТУ

Беларуская мова як вучэбны прадмет у тэхнічнай ВНУ займае асаблівае месца.

Агульнае прызнанне мовы найгалоўнейшым інструментам інфармацыйнага ўздзеяння, асабліваасці моўнай і сацыяльнай сітуацыі ў нашай краіне (калі статус дзяржаўнай мовы маюць дзве мовы – руская і беларуская), павышэнне матывацыі публічнай маўленчай дзейнасці патрабуюць ад вышэйшай школы рыхтаваць не проста спецыяліста, а камунікатыўна развітую асобу, якая б на дастатковым узроўні магла наладжваць зносіны на роднай мове ў прафесійна-справавой сферы.

Асноўнымі мэтамі дысцыпліны «Беларуская мова (прафесійная лексіка)» у БДАТУ з'яўляецца выпрацоўка ў студэнтаў трывалых навыкаў карыстання беларускай літаратурнай мовай у вуснай і пісьмовай формах, узбагачэнне іх слоўнікавага запasu, навучанне перакладу з рускай мовы на беларускую навуковых тэкстаў прафесійнай накіраванасці, павышэнне моўнай культуры.

Значная ўвага пры выкладанні дысцыпліны «Беларуская мова (прафесійная лексіка)» удзяляецца спецыяльнай лексіцы (тэма «Беларуская навуковая тэрміналогія»).

Найбольшая ўвага надаецца вывучэнню тэхнічнай тэрміналогіі будучых інжынераў.

Асноўнай вучэбна-метадычнай адзінкай навучання мове спецыяльнасці з'яўляецца тэкст, насычаны тэрміналагічнай і прафесійнай лексікай, сінтаксічнымі канструкцыямі, характэрнымі для навуковага стылю.

Тэксты па спецыяльнасці заахвочваюць прафесійны інтарэс студэнтаў, дапамагаюць засвоіць і ўзбагаціць тэрміналагічную лексіку ў сферы абранай спецыяльнасці.

Практыкаванні, якія скіраваны на работу з тэхнічным тэкстам, садзейнічаюць узбагачэнню слоўнікавага запasu, фарміраванню тэрміналагічнай кампетэнцыі, культуры прафесійнага вуснага і пісьмовага маўлення студэнтаў, развіццю ўменняў правільна прымяняць набытыя веды ў пэўнай моўнай сітуацыі.

Адной з форм працы з тэхнічным тэкстам з'яўляецца пераклад. Пры працы над перакладам спецыяльных тэкстаў студэнты звяртаюцца да шматлікіх слоўнікаў, а гэта ў сваю чаргу даламагае ім выпрацаваць уменні правільнага карыстання слоўніковым матэрыялам. Пераклад – адна з асноўных формаў кантролю ведаў студэнтаў, узроўню іх валодання мовай спецыяльнасці, усім багаццем выразных сродкаў беларускай мовы. Пры вывучэнні мовы спецыяльнасці, у час працы над тэхнічнымі тэкстамі студэнты на практыцы замацоўваюць базавыя тэарэтычныя веды па курсе беларускай мовы, пашыраюць багацце стылістычнай разнастайнасці, вучацца адчуваць слоўную адзінку, правільна выбіраць і ўжываць тэрміны, адпаведныя літаратурнай і тэрміналагічнай нормам.

Працэс выкладання дысцыпліны павінен спалучаць у сабе тры наступныя стадыі: навучанне, выхаванне і развіццё.

Неад'емнай часткай працэсу навучання роднай мове з'яўляецца пашырэнне кругагляду навучэнцаў, стварэнне ўмоў для развіцця інжынера як асобы з пэўным маральным патэнцыялам і духоўнымі каштоўнасцямі, павышэнне самасвядомасці, што дасягаецца працай з матэрыяламі, прысвечанымі гісторыі беларускай мовы, нацыянальнай культуры, традыцыям і звычаям беларусаў.

Выкладчык беларускай мовы пры даламозе роднага слова павінен фарміраваць светапогляд і ўменне правільна думаць і выказваць думкі, ажыццяўляць ідэйна-палітычнае, маральнае і эстэтычнае выхаванне. Студэнт павінен бездакорна валодаць тэхнікай мовы (маўлення). Таму ў праграму дысцыпліны ўключаны спецыяльны раздзел «Культура маўлення і выкарыстанне сродкаў беларускай мовы ў розных стылях мовы». Разглядаюцца пытанні правільнасці, дакладнасці, лагічнасці, багацця і выразнасці маўлення, а таксама пытанні спецыфікі беларускага нацыянальнага моўнага этыкету і культуры моўных паводзін у розных сітуацыях прафесійных і дзелавых зносін.

Прыстойны ўзровень валодання роднай мовай – найлепшы індыкатар агульнага культурнага ўзроўню чалавека, якаснага ўнутранага багацця.

Заняткі па мове павінны забяспечыць рэальную магчымасць не толькі засваення ведаў пра мову, але і практычнае авалоданне галоўнай яе функцыяй – камунікатыўнай, без чаго чалавек не можа камфортна суіснаваць у грамадстве.

Ю.А. Смирнова (Мінск, Беларусь)

СЕМАНТИЧЕСКИЙ ПОТЕНЦИАЛ ИМЕНИ СОБСТВЕННОГО В ИНТЕРТЕКСТУАЛЬНЫХ ОТНОШЕНИЯХ (НА МАТЕРИАЛЕ РОМАНА Т. ТОЛСТОЙ «КЫСЬ»)

Имена собственные (далее ИС), являясь единицами культурного кода, способны выступать в качестве своеобразных каналов, источников трансляции культурных традиций во времени. В качестве такого канала традиции, посредством которого происходит маркировка и вхождение интертекста [1, с. 139], установление интертекстуальных отношений, в романе Т. Толстой «Кысь» выступают ИС *Карп*